

KİLİS İLİNDEN BAŞKA BİR İLE: TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN İÇ GÖÇÜ

From Kilis Province to Another Province: Internal Migration of Syrian Refugees in Turkey

Gizem Ayşe ARIKAN AKÇAY¹

¹Araştırma görevlisi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Kilis, gizemayse.akcay@kilis.edu.tr, orcid.org/0000-0001-6616-7012

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:

21.03.2024

Kabul/Accepted:

06.09.2024

DOI:

10.18069/firatsbed.145661
6

Anahtar Kelimeler

Göç, Kilis, Geçici Koruma
Statüleri Suriyeliler,
Aidiyet, Sosyal Sermaye

Keywords

Migration, Kilis, Syrians
with Temporary Protection
Status, Belonging, Social
Capital

ÖZ

Suriye'de savaş ortamının olması insanları göç etme mecburiyetinde bırakmaktadır. Suriye iç savaşının 2011 yılında çıkması Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmesiyle sonuçlanmıştır. 22 Aralık 2022 verilerine göre Türkiye'de 3 milyon 543 bin 837 geçici koruma statüleri Suriyeli bulunmaktadır. Yaklaşık 88 bini Kilis'te yaşamaktadır. Yerli nüfusa oranı yaklaşık yüzde 60'tır. Fakat bu oranın 2017 yılında yaklaşık olarak yüzde 97 olduğu görülmüştür. Bu çalışmada bariz bir şekilde azalmış olan Suriyeli nüfusun Kilis'ten neden göç ettiği araştırılmıştır. Çalışmanın amacı Kilis'ten ayrılmış oldukları illerde beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığını tespit etmektir. Konuya uygunluğu sebebiyle nitel araştırma yöntemi kullanılarak Kilis'ten göç eden Suriyelilerle mülakat yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında amaca yönelik örnekleme tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda Suriyelilerin Kilis'te iş olanaklarının olmamasından dolayı geçinmede problem yaşadıkları, çözümünü ise sosyal sermayeleri sayesinde geçinebileceği başka bir yere giderek buldukları görülmüştür. Ayrıca gittikleri yerde her ne kadar geçinebilseler de Kilis'e hissettikleri aidiyeti tam olarak hissetmedikleri sonucuna da ulaşılmıştır. Son olarak Kilis'teki Suriyeliler üzerine çalışmalar yapılmıştır, fakat Kilis'te yaşayıp daha sonra başka bir yere göç eden Suriyelilerin göç etme nedenleri herhangi bir çalışmada ele alınmamış olması özgün değerini ortaya koymaktadır.

ABSTRACT

The state of war in Syria forces people to migrate. The outbreak of the Syrian civil war in 2011 resulted in Syrians migrating to Turkey. According to December 22, 2022, data, there are 3 million 543 thousand 837 Syrians with temporary protection status in Turkey. Approximately 88 thousand of them live in Kilis. The ratio to the local population is about 60 per cent. However, this ratio has been observed to be around 97 per cent in 2017. This study investigated why the Syrian, which has significantly decreased, migrated from Kilis. The aim of the study is to determine whether their expectations are met in the provinces when they leave Kilis. Due to its relevance to the subject, interviews were conducted with Syrians who had migrated from Kilis using qualitative research methods. The data collection instrument used was a semi-structured interview. The purposive sampling technique was used within the scope of the study. The result of the research showed that Syrians had problems making a living due to the lack of job opportunities in Kilis, and they found the solution by going to another place where they could make a living thanks to their social capital. In addition, it was also concluded that although they can make a living where they go, Syrians do not fully feel the belonging they feel in Kilis. Finally, although there are studies about Syrians in Kilis, none has addressed the reasons for the migration of Syrians living in Kilis to other places. In this way, the unique value of the study becomes apparent.

Atıf/Citation: Arıkan Akçay, A.G. (2024). Kilis İlinden Başka Bir İle: Türkiye'deki Suriyelilerin İç Göçü. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 3, 1543-1556.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Gizem Ayşe ARIKAN AKÇAY, gizemayse.akcay@kilis.edu.tr

1. Giriş

Abraham Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisinde insanların ihtiyaçlarının en temelinde barınma, yemek, su ve dinlenme olduğu bilinmektedir. Güvenlik ihtiyacı, ait olma ve sevgi ihtiyacı, değer ihtiyacı son olarak da kendini gerçekleştirme şeklinde aşağıdan yukarıya doğru sıralanmaktadır (Maslow, 1943). Bir savaş nedeniyle göç eden insanların başta en temel ihtiyaçlarını, daha sonra da diğer ihtiyaçlarını karşılayamaması göç etme motivasyonlarını oluşturmaktadır.

Suriye'de patlak veren iç savaşın bireylerin hem temel ihtiyaçlarını hem de güvenlik, ait olma gibi diğer ihtiyaçlarını gidermede engel olduğu görülmüştür. Dolayısıyla Suriyelilerin çoğu söz konusu ihtiyaçlarını karşılayabilmek için göç etmek zorunda kalmışlardır. Türkiye'nin açık kapı politikası en fazla göç alan ülkelerden biri olma sonucunu doğurmuştur. Suriyeli nüfus oranının fazla olması ve Suriyelilerin büyük bir kısmının Türkiye'ye geçiş noktasında yer alması Kilis ilini çalışma alanı olarak önemli kılmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığının 27 Temmuz 2017 tarihinde yayınlamış olduğu istatistiklere göre Kilis'teki Suriyelilerin yerli nüfusa oranı yüzde 97,30 iken 22 Aralık 2022 tarihi itibarıyla bu oran yüzde 60,19'dur. Dolayısıyla söz konusu çalışmada, verilerde açıkça belli olan Suriyelilerin sayısının azalması, onların Kilis'ten ayrılma sebeplerini araştırmada etkili olmuş ve buna neyin sebep olduğunu, onların neden ayrıldıklarını, gittikleri yerde beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığını bulup ortaya çıkarmak çalışmanın amacını oluşturmuştur. Kilis üzerine yapılan çalışmalardan farklı olarak Kilis'ten göç eden geçici koruma statülü Suriyelilerin göç etme nedenlerinin ele alınması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Çalışmanın konusuna uygunluğu nedeniyle veri toplama tekniği mülakat olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak ise yarı yapılandırılmış mülakat soru formu oluşturulmuştur. Çalışma için daha önce Kilis'te yaşamış; fakat günümüzde başka bir ilde yaşayan 5 Suriyeli ile telefon aracılığıyla görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış mülakat soru formu ile toplanan veriler çalışmanın amacına uygun şekilde belirli temalarla sınıflandırılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler geçici statü altında olma, aidiyet ve sosyal sermaye bağlamında betimsel analiz ile yorumlanmıştır.

1.1. Göç Kavramı

Göçün net ve ortak bir tanımının yapılması zordur. Çünkü her gerçekleşen göç kendine özgü paradigmalara sahiptir. Turner (2020: 373) "Sosyoloji Sözlüğü"nde "çoğunlukla bir yıl veya daha uzun süre boyunca ikamet yerinin değişmesi anlamına gelen göç, siyasi bir sınırı geçilmesini ifade eden bir coğrafi hareket" olarak verilmiştir. Göç terimleri sözlüğüne bakıldığında ise göç; "uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir." (IOM, 2013: 35-36). Türkiye Göç Raporu'nda (GİGM, 2017: 21) ise "yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasadışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı" içeren bir göç tanımı yapılmıştır.

Yasal olarak göçün iki şekilde gerçekleştiği görülmektedir: düzenli ve düzensiz göç. Düzenli göç, "menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri" olarak tanımlanmıştır. Düzensiz göç de şu şekilde açıklanmıştır:

"Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikler.

Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapmak veya bir ülkede kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir." (IOM, 2013: 26).

Göç biçimlerinden bazıları iç-dış göçler, mevsimlik göçler, zorunlu-gönüllü göçlerdir. İç göç, insanların ülke içinde bir yerden/şehirden başka bir yere/şehre sürekli veya geçici olarak hareket etmeleridir. Dolayısıyla ülkenin nüfusu değil, şehirlerin nüfus oranı değişmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: 169). Mevsimlik göçler de insanların belirli aylar içerisinde buldukları yerden başka bir yere iş, gezmek, dinlenmek gibi amaçlarla belli süreliğine gitmeleridir (Sağlam, 2006, s.34). Diğer bir göç biçimi olan gönüllü göçler de bireylerin daha iyi bir gelecek için yaşadıkları toprakları kendi istekleri doğrultusunda terk etmeleridir. Gönüllü göçlere zıt olarak zorunlu göçler kişisel özgürlüklerin kısıtlandığı, ölüm tehlikesinin olduğu, resmi otoritelerin baskısı sonucunda insanların mecbur bırakıldığı göç biçimidir (Adıgüzel, 2022: 21). Bir diğeri bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan dış göçlerdir. Ulaşımın kolaylaşması ülkeler arası göçleri de artırmıştır. Bu tür göçler daha iyi imkanlar

için gönüllü yapılabileceği gibi savaş, doğal afetten dolayı zorunlu da yapılabilmektedir (Şahin, 2010: 57). Söz konusu olan tüm göç etme biçimlerinin ana karakterlerine de belli statüler verilmektedir. İlk olarak göçmen kavramı, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından tanımlanmıştır. Evrensel bir göçmen tanımının olmadığını ifade ederek başlamış ve şu şekilde devam etmiştir:

“Maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler göçmeni; sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar” (IOM, 2013: 37).

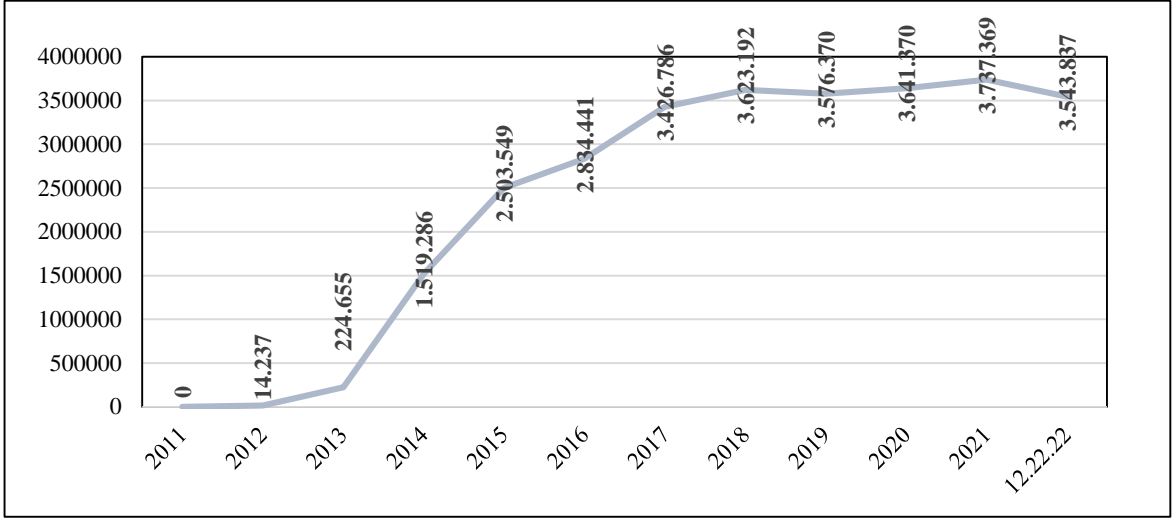
Fakat göçmen kavramı göç edenlerin tamamını içermemektedir. Mülteci ve sığınmacı kavramları göçmen kavramından farklıdır. Mülteci kavramı 1951 Mülteci Sözleşmesinde tanımlanmıştır:

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs” (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, 1961). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından sığınmacı kavramı ise; “kendi ülkesinde işkence görme yolunda haklı nedene dayanan bir korkusu bulunan ya da silahlı çatışma ve şiddet olayı nedeniyle yaşamı tehlikede olan, bu yüzden bir başka ülkeden mülteci statüsü isteyen kişi” olarak ifade edilmiştir (UNHCR,1997: 183). UNHCR mülteci ve sığınmacı gibi hukuki statü açısından farklı olarak tanımlanan kavramlarını ayırsa da uluslararası göçmen kavramının mülteci, sığınmacı, geçici sığınmacı, geçici koruma gibi hukuki statülerin çatı kavramı olduğu söylenebilir.

1.2. Türkiye'deki Geçici Koruma Statülü Suriyeliler

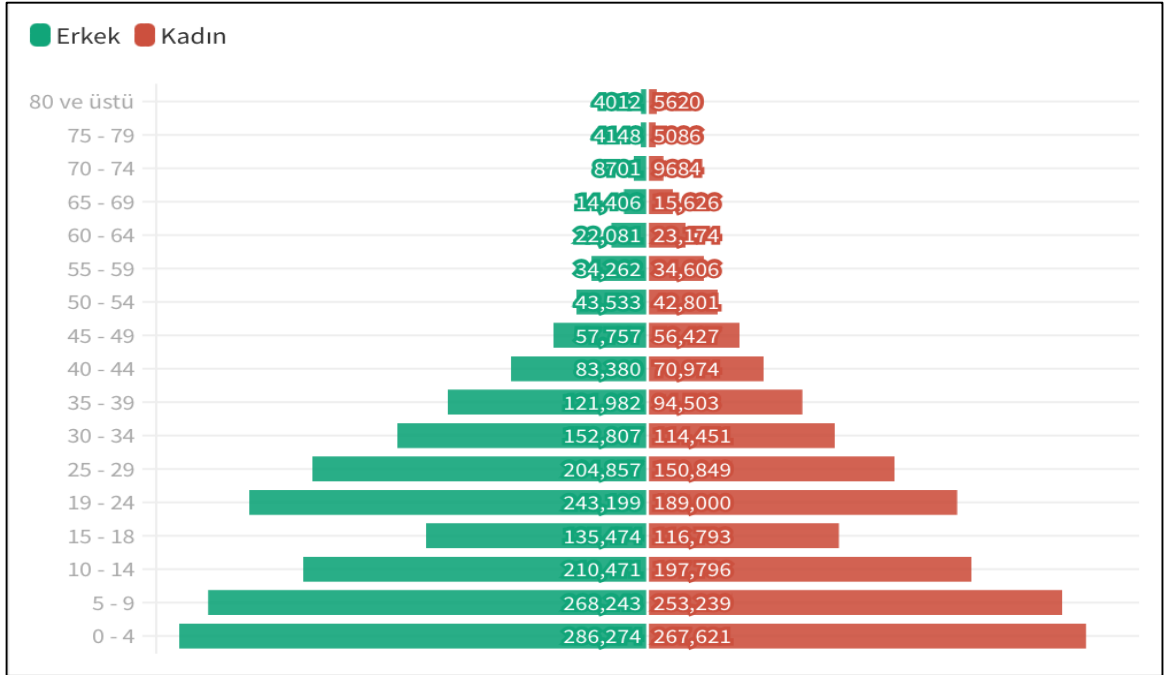
2011 yılının mart ayında Suriye'de yaşanan iç savaş Suriyelilerin göç etmesine sebep olmuştur. Türkiye hükümeti Suriyeliler için “açık kapı” politikası izlemiş ve Türkiye en fazla göç alan ülkelerden biri olmuştur. Bu nedenle Türkiye'de yaşayan Suriyeli nüfusa bir statünün tanımlanması gerekmiştir. Fakat Suriyeli nüfus için göçmen, mülteci, sığınmacı, şartlı mülteci gibi statülerin tanımlanması hukuken uygun sayılmamıştır. İsmail Sarıteke, Ömer Fuad Kahraman ve Abdullah Aydın (2018) yaptıkları bir çalışmada da Türkiye'deki Suriyelilerin statüsünün doğru ifade edilmediğini belirtmişlerdir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve 2014 yılında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin statüsü ele alınmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliğinin 3. Maddesine göre geçici koruma statüsü, “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” şeklinde ifade edilmiştir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), 2013, Md. 91). Dolayısıyla bu çalışmada Suriyeliler için geçici koruma statüsü kullanılmıştır. Ek olarak savaşın kısa zamanda bitmemesi, senelerdir Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin düzen kurmaları onların sağlık hizmetleri, çalışma izni, eğitim hakkı gibi haklara erişme imkanları açısından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma talebini artırmaktadır (Özdemir, 2018: 110-111).

Resmi rakamlara göre Suriye'de yaşanan iç savaşın Türkiye'ye etkileri 2012 yılında görülmeye başlamıştır. Bu yılda geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı 14 bin 237, 2013 yılında 224 bin 655 iken 2014 ve 2015 yıllarında birer milyon kişi artış göstermiştir. Bu sayı 22 Aralık 2022 itibarıyla 3 milyon 543 bin 837 olmuştur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Günümüze kadar geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sayısının 2019 yılı hariç sürekli arttığı ve bu durumun savaşın bitmemesinden kaynaklı olduğu ifade edilebilir.

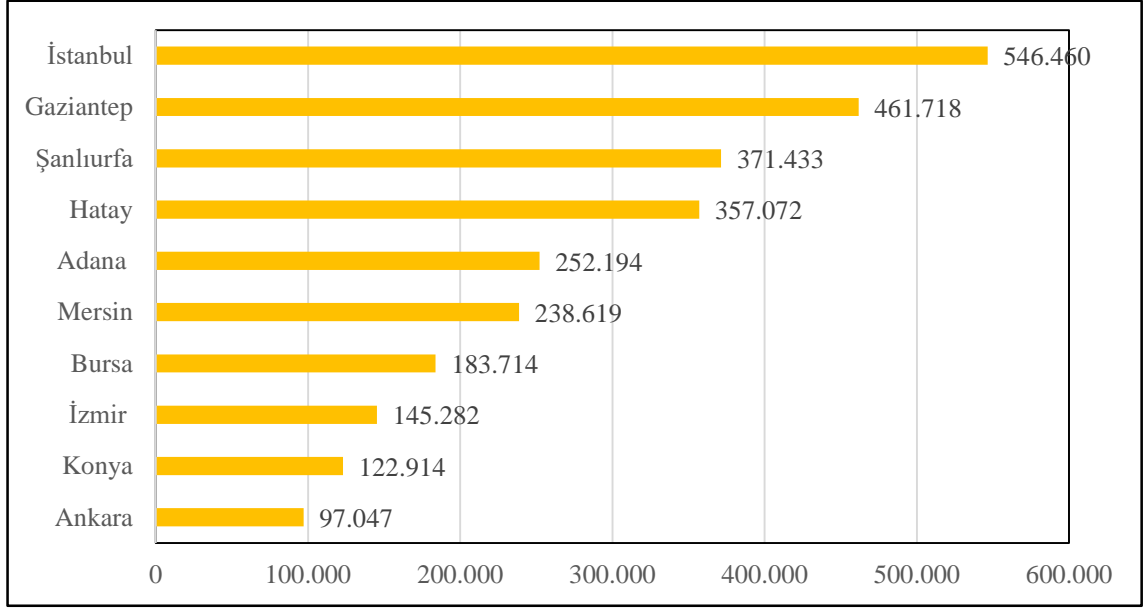
Şekil 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin 22 Aralık 2022 tarihi itibariyle yaş ve cinsiyet dağılımına bakıldığında 0-4 yaş aralığında sayının fazla olduğu görülmektedir. 0-4 yaş aralığında 286 bin 274 erkek, 267 bin 621 kadın olmak üzere 553 bin 895 Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayı toplam Suriyeli sayısının yaklaşık yüzde 16’sına tekabül etmektedir. 5-9 yaş aralığında bulunan Suriyelilerin sayısı da birbirine oldukça yakındır. 75-79 yaş aralığı ise 4 bin 148’i erkek, 5 bin 86’sı kadın olmak üzere yüzde 0,26 oranla Suriyeliler arasında en az sayıya sahip yaş aralığıdır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Şekil 2. Yaş ve Cinsiyete Göre Mevcut Suriyeli Sayısı (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

En fazla Suriyeli barındıran ilk on ilde ilk sırada İstanbul’un olduğu görülmektedir. 22 Aralık 2022 tarihi itibariyle İstanbul’daki Suriyeli sayısı 546 bin 460’tır. Bu durum İstanbul’un metropol olması ve iş olanaklarının fazla olması gerekçeleriyle açıklanabilir. İkinci sırada 461 bin 718 ile Gaziantep yer alırken 371 bin 433 ile Şanlıurfa takip etmektedir.

Şekil 3. Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

Kilis ili 87 bin 778 Suriyeli nüfus ile ilk on il arasında bulunmasa da Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun olduğu şehirdir. Kilis'te 145 bin 826 Türk vatandaşı bulunmaktadır. Dolayısıyla Suriyelilerin yerli nüfusa oranı yüzde 37,58'dir. Gaziantep, yüzde 17,81 Suriyeli nüfus yoğunluğuyla Kilis'i takip etmektedir.

1.3. Sınırdaki Bir Rota: Kilis

Kilis Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin birleştiği noktada yer almaktadır. Güneyinde Türkiye-Suriye sınırı varken, kuzey, batı ve doğu yönünde de Gaziantep ili ile çevrilidir. Ek olarak Suriye'ye 10 kilometrelik bir mesafede yer almaktadır.

Tablo 1. Kilis'in Yıllara Göre Nüfusu (2010-2022)

Yıl	Kilis Nüfusu
2010	123.135
2011	124.452
2012	124.320
2013	128.586
2014	128.781
2015	130.655
2016	130.825
2017	136.319
2018	142.541
2019	142.490
2020	142.792
2021	145.826
2022	147.919

Kaynak: "Kilis'in Nüfusu", t.y.

Suriye iç savaşından önce Kilis'in nüfusu 123 bin 135 olduğu görülmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi savaşın Türkiye'ye etkilerinin 2012 yılından itibaren görülmesiyle Kilis'in nüfusunda da günümüze kadar artış yaşanmıştır (Tablo 1).

Suriyelilerin göç rotası üzerinde Kilis ili yer almaktadır. Kilis'in konumu göçten en fazla etkilenen il olmasına neden olmuştur. Ayrıca, Kilis 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Halep sancağındaki bir kazası olmuştur. Halep'in Kilis'e yakın olması kolaylıkla ticaret yapılmasını sağlamıştır. Halep'e ticaret amacıyla giden tüccarların bir durağı da Kilis olmuştur. Dolayısıyla Kilis'in konumunun vermiş olduğu bir özellik istasyon şehri olmasıdır (Akdemir ve İncili, 2013: 80-81). Aynı zamanda İpekyolu ticaret güzergâhı üzerinde de yer aldığı bilinmektedir (Harunoğulları, 2016: 384). Aralarında ticaret ilişkilerinin olması savaştan sonra hayatta kalma uğruna Türk, Kürt, Çerkez ve Arap kökenli Suriyelilerin ilk olarak sınır illerine özellikle Kilis'e göç etmeleri tahmin edilebilir olmuştur. Sınır illerinde yaşam sürmelerinde ise sosyal ve kültürel benzerlik, akrabalık ilişkileri etkili faktörler arasında yer almıştır (Çalışkan ve Kaya, 2021: 33-34).

Türkiye'de söz konusu olan göç dalgası nedeniyle 10 ilde (Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Mardin, Kahramanmaraş, Osmaniye, Adıyaman, Adana, Malatya) 26 geçici barınma merkezi kurulmuştur. Kilis'te Öncüpınar ve Elbeyli Beşeriye olmak üzere iki tane geçici korunma merkezi kurulmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Kilis'teki Geçici Barınma Merkezlerindeki Dağılımı (2013-2016)

Yıl	Geçici Barınma Merkezi	Mevcut Suriyeli	İl Mevcudu
2013	Öncüpınar	14.067	37.385
	Elbeyli Beşeriye	23.318	
2014	Öncüpınar	13.131	37.369
	Elbeyli Beşeriye	24.238	
2015	Öncüpınar	10.379	33.771
	Elbeyli Beşeriye	23.392	
2016	Öncüpınar	16.017	36.470
	Elbeyli Beşeriye	20.453	

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı Yıllık Göç Raporları, 2022

Türkiye'ye gelen Suriyeliler sınıra yakın olan söz konusu merkezlerde barındırılmıştır. Ama savaşın bitmemesi, gelen Suriyeli sayısının fazla olması bu geçici yerleşim yerlerinin ihtiyacı karşılayamamasına neden olmuş ve şehirler içerisinde barındırılmaya başlanmıştır. Kayıtlı Suriyeli sayısı ve bu sayı ile il nüfusunun karşılaştırılma yüzdesine bakıldığında Kilis'in en fazla etkilenen il olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Tablo 3).

Tablo 3. Kilis'teki Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler (2016-2022)

Tarih	Kayıtlı Suriyeli Sayısı	İl Nüfusu	İl Nüfusu ile Karşılaştırma Yüzdesi	Kayıtlı Suriyeli Sayısının İlde Yaşayan Toplam Kişi Sayısına Oranı
31.12.2016	122.327	130.825	%93,50	%48,32
27.07.2017	127.297	130.835	%97,30	%49,31
28.06.2018	131.302	136.319	%96,31	%49,06
18.07.2019	115.938	142.541	%81,33	%44,85
18.06.2020	107.985	142.541	%75,75	%43,10
24.02.2021	104.925	142.792	%73,48	%42,35
28.04.2022	107.214	145.826	%73,52	%42,37
18.08.2022	91.158	145.826	%62,51	%38,46
22.12.2022	87.778	145.826	%60,19	%37,58

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2022

Göç İdaresi Başkanlığının verilerine göre Kilis nüfusuyla Suriyeli nüfus karşılaştırıldığında %97,30 ile 27 Temmuz 2017 tarihinde en yüksek orana sahiptir. Bu tarihte il nüfusu 130 bin 835 iken ayrıca 127 bin 297 kayıtlı geçici koruma kapsamında Suriyeli bulunmaktadır. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyla neredeyse eş sayıda Suriyelinin olduğunu göstermektedir. Daha sonra 28 Haziran 2018 tarihinden 28 Nisan 2022 tarihine kadar Kilis'teki kayıtlı Suriyeli sayısı düşüş göstermekte; ancak sadece bu süreç içerisinde 24 Şubat 2021 ve 28 Nisan 2022 tarihleri arasında Suriyeli nüfusun il nüfusuna oranı %73,48'den %73,52'ye

yükselmiştir. Dolayısıyla bu küçük artış Göç İdaresi Başkanlığının aldığı büyük şehirlere giden Suriyelilerin “ilk kayıt yerine dönmeleri gereği” kararı ile açıklanabilir. 28 Nisan 2022 tarihinden sonra tekrar düşüş yaşanmaya devam etmiştir. En düşük oranın %60,19 ile 22 Aralık 2022 tarihinde olduğu da görülmektedir (Tablo 3). Yukarıdaki tablodan hareketle Kilis'teki Suriyeli sayısının azalma nedenlerini araştırmak, daha önce de belirtildiği gibi, bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

2. Materyal ve Metot

Çalışma kapsamında daha önce Kilis'te yaşamış, günümüzde ise farklı bir yerde yaşayan Suriyeliler ile nitel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmanın tercih edilme gerekçeleri arasında, katılımcıların kendi bakış açılarından davranışları, inançları ve duyguları anlama, bireylerin deneyimlerine ilişkin anlamları açığa çıkarma, paylaşılan değerler, normlar ve bireyler arasındaki etkileşimi anlama, araştırma konularına derinlikli bir bakış sağlama gibi faktörler bulunmaktadır (Hennink, Hutter ve Bailey, 2011: 10). Buradan hareketle söz konusu çalışmada katılımcıların Kilis'ten ayrılma nedenlerine, gittikleri yerin beklentilerini karşılayıp karşılamadığına ve buldukları yerdeki konumlarına ilişkin detay bilgilere ihtiyaç duyulması nitel araştırma yönteminin tercih edilmesine sebebiyet vermiştir.

Çalışmanın konusuna uygunluğu nedeniyle veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış mülakat belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat soru formu araştırmacının önceden belirlediği soruların katılımcılara uygulanmasını içermektedir. Araştırmacılar yarı yapılandırılmış mülakat formunda sorulara parantez açabilmektedirler. Diğer bir deyişle, araştırmacı hazırladığı sorulardan başka sorular da sorabilmektedir (Berg, 2001: 70). Yarı yapılandırılmış mülakat formu açık uçlu sorular içermektedir. Açık uçlu sorular, katılımcıların nitel araştırma yapmanın gerekçelerinde de bulunan ayrıntılı cevaplar vermesine fırsat vermektedir. Ayrıca yapılan araştırma için tahmin edilemeyen bulguların elde edilmesini de sağlayabilmektedir (Neuman, 2007b: 417).

Bu kapsamda amaca yönelik örnekleme kullanılmıştır. Neuman (2007a: 322) amaca yönelik örnekleme araştırmacının özel bir nüfusu belirlemek için kullandığı bir teknik olarak tanımlamıştır. Çalışmada Kilis'te daha önce yaşamış fakat günümüzde farklı bir ilde yaşayan 5 Suriyeli birey ile görüşülmüştür. Nitel araştırmalarda, örneklem sayısı bir (N=1), elli (N=50) veya yüz (N=100) olabilir; ideal bir örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde temel kural, bilgilerin doyuma ulaştığı ve tekrar etmeye başladığı noktadır. Bu noktadan sonra yeni eklenen örneklem, araştırmanın önceki örneklemelerinin sunduğu verileri tekrar edecektir (Morgan ve Morgan, 2008). Dolayısıyla bu çalışmada da tekrar eden verilerin olmasıyla veri toplama aşaması durdurulmuştur. Görüşmeler 2022 yılının Aralık ayında gerçekleştirilmiştir. Görüşülen bireylere araştırmacının çalışmakta olduğu kurum olan Kilis 7 Aralık Üniversitesindeki Suriyeli öğrenciler aracılığıyla ulaşılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin araştırmacının bulunduğu ilden farklı illerde yaşamaları görüşmelerin telefon aracılığıyla yapılmasına neden olmuştur. Katılımcıların Türkçesinin yeterli olmadığı noktada tercüman olarak Suriyeli bir öğrenciden destek alınmıştır. Görüşme yapılan bireylerin isimlerine çalışmada yer verilmemiştir. İsimlerin yerine yeni isimlendirmeler yapılmıştır. Görüşülen bireylerle ilgili bilgiler, bulgular kısmındaki katılımcılara ilişkin bilgiler başlığında verilmiştir.

Veri analizi yapılmadan önce araştırmacı tarafından toplanan veriler transkripte edilerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Transkripte edilmiş olan veriler çalışmanın kapsamına uygun şekilde sınıflandırılarak betimsel analiz için hazırlanmıştır. Nassaii (2015: 130) nitel bir araştırmada betimsel analizin, araştırmacının görüşme yaparak elde ettiği verileri transkripte etmesinden sonra cevapların çalışmanın bağlamına uygun olarak belirli temalar etrafında gruplandırılmasını ve yorumlanmasını sağladığını ifade etmiştir. Belirlenen temalar görüşme yapılan bireylerin seçilen ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak desteklenmiştir.

3. Bulgular

Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular göç edilen ilk yer, güvenlik ve aidiyet duygusu, Kilis'ten göçün nedenleri, Kilis'ten sonraki rota olmak üzere dört başlıkta ele alınmıştır.

3.1. Katılımcılara Demografik Bilgiler

Çalışma için beş Suriyeli birey ile görüşme yapılmıştır. Katılımcıların üçü kadın, ikisi erkektir. Biri hariç diğer

katılımcılar evlidir. Katılımcıların yaş ortalaması yaklaşık 34'tür. Katılımcıların, yaş, cinsiyet, meslek gibi demografik özellikleri Tablo 4'te verilmiştir. Bilimsel araştırma etiği ve bilgi gizliliği sebebiyle katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamış, "katılımcı" kavramının ilk harfi olan "K" şeklinde kodlanmıştır.

Tablo 4. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Eğitim durumu	Meslek	Gelir durumu	Medeni durum	Türkiye'ye göç ettiği yıl	Kilis'te kaldığı süre	Yaşadığı il
K1	Kadın	36	İlköğretim (9. Sınıf terk)	Tarım işçisi	1000-2000 TL	Evli	2014	7 yıl	Antalya
K2	Kadın	42	İlkokul (7. Sınıf terk)	Tarım işçisi	1000-2000 TL	Evli	2013	8 yıl	Antalya
K3	Kadın	18	Lise	-	-	Bekar	2015	1 yıl	İstanbul
K4	Erkek	43	İlkokul (4. Sınıf terk)	İnşaat işçisi	3000-4000 TL	Evli	2015	4 yıl	Gaziantep
K5	Erkek	33	Lise	Tercüman	7000-8000 TL	Evli	2011	7-8 yıl	Ankara

Katılımcıların ikisi Türkiye'ye 2015 yılında göç etmişken, diğer katılımcılar 2011, 2013 ve 2014 yılında göç etmişlerdir. Bu durum Suriye'de yaşanan savaşın şiddetlendiği yıllarda göçün yapıldığı ve savaşın göç etkisinin neticesi olarak açıklanabilir. Kilis'te kaldıkları süre en az 1 yıl iken en fazla 8 yıldır. Katılımcıların Kilis'ten göç ettikleri yerler ise iki katılımcının Antalya iken diğer katılımcılar İstanbul, Gaziantep ve Ankara'ya göç etmiştir.

3.2. Göç Edilen İlk Yer

Görüşme yapılan Suriyelilerin hepsi ilk olarak Kilis'e gelmiştir. Burada sınır ili olması ve daha öncesinde var olan ilişkilerin olmasının etkili olduğu söylenebilir. K2 Kilis'e geliş hikayesinden bahsetmiştir:

"Cilvegözü sınır kapısından geldik. Asi nehri vardı orada oradan geçtik. Reyhanlı'ya geçtik direkt. Reyhanlı'dan Kilis'e geldim. Parkta oturduk. Ondan sonra Kilis birinci numaradaki kampa yerleştik. Yani Elbeyli'ye. 5 yıl boyunca kampta yaşadık. Kampa ilk yerleştiğimde kendimi bir kaleye yerleşmiş gibi hissettim. Çünkü güvenlik açısından kale gibiydi. Giriş çıkışlar sıkı bir şekilde denetleniyordu." (K2, Kadın, 42, Antalya)

Kampta bir süre kalmış olan K1 kamp için şu görüşlerini ifade etmiştir:

"Bizi kampa aldılar, kampta 9 ay boyunca yaşadım sonra dayanamadım çıktım. Çünkü kampın koşulları iyi değil. Ev gibi olmuyor." (K1, Kadın, 36, Antalya)

Görüşme yapılan diğer katılımcılardan kampta kalan olmamıştır. Verilen ifadelerle göre kamp yaşamının iyi olmadığı, her ne kadar kafalarını sokacak bir yer olsa da evin yerini tutmadığı anlaşılmaktadır.

3.3. Güvenlik ve Aidiyet Duygusu

Vatan basitçe bireyin içinde bulunduğu ortak kültür ve değerlere sahip olduğu toprak parçası olarak tanımlanabilir. Çifçi ve Dikmenli (2016: 851), vatani milli bağlara sahip insanların birlikte yaşadığı, gerekirse canın ve malın feda edildiği ve nesilden nesle devredilecek toprak parçası olarak ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan Suriyeliler ülkelerinden zorunlu olarak göç etmişler ve Türkiye'ye geliş durumları için aşağıdaki ifadeleri kullanmışlardır:

"Benim Suriye'den ilk çıkma sebebim savaştı. Yani Türkiye korunaklı, daha doğrusu güven, güvenli bir yerde yaşamak benim için çok iyi. Çok iyi geldi yani. Türkiye bize güven verdi." (K1, Kadın, 36, Antalya)

"Türkiye'ye ilk geldiğimde güven ve huzur hissettim kendim, eşim ve çocuklarım için." (K2, Kadın, 42, Antalya)

"Huzur, güven, elektrik, su, yaşayacak bir ortam var." (K3, Kadın, 18, İstanbul)

"Güven, gelecek ve tehlikeden kurtuldum. Kazandığımız yeni bir hayat oldu öncelikle. Güvenle istediğimiz yere gidebiliyoruz." (K4, Erkek, 43, Gaziantep)

Güvende ve huzurlu hissetmelerinde geldikleri ülkenin durumuyla kıyaslandığında Türkiye'nin çok daha güvenli geliyor olması, Türkiye hükümetinin onlara sahip çıktığını görmeleri etkili olduğu söylenebilir. Bir de katılımcıların yukarıdaki vatan tanımına göre yani nesilden nesle aktaracağı, doğup büyüdüğü toprak parçası Suriye iken terör örgütlerinin ve savaşın olması durumu değiştirmiştir. Dolayısıyla vatan, bireyin sadece doğup büyüdüğü ve üzerinde yaşadığı toprak parçası olmaktan çıkmış, bireyin güven, huzur, aidiyet hissettiği, eylemlerini rahatlıkla yapabildiği yer de olmuştur (Koyuncu, 2018: 179).

Aidiyet, dine, ülkeye, şehre karşı duyulabilen insanın varlığından itibaren var olan bir duygu olarak ifade edilebilir. Bireyin aidiyet duygusu hissettiği herhangi bir şeyde kendisinden de bir parça görülebilir. Görüşme yapılan Suriyeliler aidiyet duygusunu Kilis'te hissettiklerini şu ifadeleriyle göstermişlerdir:

"Sokaklarında yürüdüğümde Suriye'deymişim gibi hissediyordum." (K1, Kadın, 36, Antalya)

"Kilis benim ikinci devletim." (K2, Kadın, 42, Antalya)

Yukarıdaki ifadelerde aidiyet duygusunun bir alt başlığı olan kentsel aidiyetin söz konusu olduğu söylenebilir. Kentsel aidiyet, kişinin yaşamakta olduğu kenti sahiplenmesi ve duygusal olarak bağ oluşturması şeklinde tanımlanabilir. Anthias'a (2006: 21) göre kentsel aidiyet, bireyin evindeymiş gibi hissettiği mekân bulmasıdır. Katılımcıların evlerinde olma hissiyatında Kilis'in yerlileriyle olan etkileşimin de etkili olduğu K4'ün şu ifadesinde açıkça bellidir:

"Suriye'den çıktığımızda nasıl hissettiysem Kilis'ten çıkarken de aynı şeyleri hissettim. O duyguların aynı hissettim. Neden? Çünkü eğer sen bir yerde uyum sağladığında ve uzunca bir süre yaşadığında, dışarıya çıktığında "Selamünaleyküm" dediğinde o "Selamünaleyküm" bir cevap geldiğinde, hâl hatır sorulması bile yeterli benim için." (K4, Erkek, 43, Gaziantep)

Söz konusu katılımcının Kilis'e olan aidiyetinde hem şehrin yerlileriyle olan iletişiminin hem de uzun süre o şehirde yaşamının etkili olduğu görülebilir. Verilmiş olan aidiyet tanımlarında zaman kavramı geçmese de aidiyet duygusunun oluşabilmesinde zamanın etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Kilis'i de evleriymiş gibi görseller de görüşme yapılan Suriyelilerden K2 bu duruma karşıt olarak aşağıdaki ifadeleri de dile getirmiştir:

"İnsan göçmen olduğu için durmadan kendini göçmen gibi hissedecek ve o içinde kalacak. Yani mesela atıyorum Suriye'de evin vardı kendi sahiplendiğin bir evin vardı burada yok burada sürekli bir göçmensin ve sürekli göçmen gibi yaşamak zorundasın. Bir ilden başka bir ile gidiyorsun başka bir yerde yaşamak taşınmak zorundasın... Bir mülteci olarak yaşarsan kendini bir diken üstünde hissedersin." (K2, Kadın, 42, Antalya)

K2'nin ifadesinde zorunlu olarak göç etmenin sonucu olan kalıcı şekilde evin bırakılarak yeni bir yaşama yolcuğu, evsiz kalma yani ev hakkında olanları kaybetme durumu görülmektedir. Ama göç mevzu bahis olduğunda başka bir boyuta geçilmektedir. Göç eden bireyler yeni mekânlara, yeni kimliklere sahip olmaktadır. Farklı deneyimler yaşamaktadırlar. Yeni kimlikler ve farklı deneyimler, göç eden bireyleri belirsizliklerin içerisine sokar. Bu doğrultuda Bauman'a göre;

"Kimlikler havada salınıp durur; bazılarını kişi kendisi seçerken diğerleri etraftakiler tarafından şişirilip fırlatılır ve kişi birincileri ikincilere karşı korumak için sürekli uyanık olmak zorundadır; yüksek miktarda yanlış anlaşılma ihtimali vardır ve müzakereden geriye sonsuz bir denge oyunu kalır. Kişi böylesine müphem koşullarla başa çıkmak için ihtiyaç duyulan zorlu becerileri ne kadar çok geliştirir ve onlara hâkim olursa, keskin uçlar o kadar körelir ve o kadar az acı verir; güçlükler bunaltıcı ve bezdirici olmaktan çıkar. Kişi kendini her yerde chez soi, yani 'evinde' hissetmeye bile başlayabilir -fakat kişinin ödemesi gereken bedel, artık hiçbir yerin kendisi için gerçekten ve tam anlamıyla yuva olmayacağını kabullenmektir." (Bauman, 2020: 22).

Bauman'ın söz konusu ifadeleri dikkate alındığında geçici koruma statüsündeki Suriyeliler' in her ne kadar uyumu sağladıkları, yeni kimlikler, yeni mekânlar oluşturdukları düşünülse de ontolojik olarak evsiz kalma durumu yersiz yurtsuzlaşma durumunu getirdiği çıkarımı yapılabilir. K2 yukarıdaki ifadesinde geçici statülü olmasından dolayı ev sahibi olamayışını, belirsiz bir hayatın olduğunu ve yersiz yurtsuzluğunu dile getirmiştir.

3.4. Kilis'ten Göçün Nedenleri

Devletler, ekonomik sıkıntılar ve siyasi krizler gibi nedenlerle göç süreçleriyle karşı karşıya kalmakta ve yoğun bir insan hareketliliği yaşamaktadır (Akkanat, Aksoy, Yılmaz ve Özsoy, 2017: 89). Göçün gerçekleşmesinde büyük şehirlerin çekiciliği, yüksek istihdam olanakları ve kaliteli eğitim imkanları gibi temel faktörler bulunmaktadır (Güreşçi, 2010: 78). İster gönüllü ister zorunlu olsun, tüm göçlerin temel amacı daha iyi bir

yaşam standardına ulaşmaktır (Yılmaz, 2014: 1687). Katılımcıların da Kilis'ten göç etme nedenleri kategorilendirilmiştir.

3.4.1. Ekonomik Nedenler

Her bireyin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için çalışmaya yani işgücü piyasasına katılmaya ihtiyacı vardır. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler iş bulma konusunda sorun yaşayabilmektedir. Suriyelilerin genellikle tarım işçisi, inşaat işçisi olarak yani mavi yakalı olarak adlandırılan niteliksiz işlerde çalıştığı görülmektedir. Ek olarak çalışma saatleri fazla olabildiği gibi çalıştıklarının karşılığını da alamamaktadırlar. Bu durumlar Kilis'te yaşayan Suriyelileri istihdam imkân olan, daha geçindirebilir ücret alabilecekleri yerlere göç etmeye mecbur bırakmıştır.

“İşverenler fırsatçı mesela gel başla 1500 TL veririm istemezsen bin kişi zaten bu işi bekliyor diyorlar, işverenler böyle yapıyorlar. İnsanlar da ekmek parası için mecbur çalışıyor.” (K5, Erkek, 33, Ankara)

“Kilis'te ücretler biraz daha düşük. Yüksek olsaydı kimse Kilis'teki yaşamı bırakmazdı. Ücretlendirme biraz daha yüksek olsaydı daha iyi olurdu.” (K4, Erkek, 43, Gaziantep)

“Kilis'ten çalışmak için ayrıldım. Kilis'te ben çalışmayı denedim hatta terzilik atölyeleri oluyor ama orası karışık oluyor kadın ve erkek. Ve çalışma saatleri çok uzun olduğu için zorlanıyordum düzgün bir iş yok... Kilis'te bedenlen vücut olarak huzurlu hissedersen, beyin olarak hiç huzurlu hissetmezsiniz hiç rahat olamazsınız. Neden? Çünkü para açısından yoksulluk yaşıyorsun.” (K2, Kadın, 42, Antalya)

Katılımcılar ifadelerinde işverenlerin düşük maaş vermesinden yakınmıştır. K2 ek olarak çalışma saatlerinin uzun olmasına ve geçinme durumu sıkıntı olmasa Kilis'te huzurlu olabileceğine de dikkat çekmiştir. İfadelerine yer verilen katılımcıların Kilis'ten göç etme sebeplerinin ekonomik sebep olduğu görülmüştür.

3.4.2. Sosyal Nedenler

Geçici statülü Suriyeliler Türkiye'ye girdikten sonraki yerde yaşamaya devam etmeyebilirler. Yukarıda bahsedilen geçinme konusundaki problemler hareketliliği meydana getirebilir. Bu durumda Suriyeliler sosyal sermaye oluşturmaktadır. Sosyal sermaye, belli koşullarda ekonomik sermayeye dönüştürülebilir, tanışıklık ya da üye olma gibi yollarla oluşturulan potansiyel bir kaynaktır. Diğer bir deyişle, insanlar çeşitli ağ yoluyla kolektif bir bütünün parçası haline gelip olanaklarından faydalanabilmektedirler (Bourdieu, 1986).

Görüşme yapılan Suriyeliler Kilis'ten göç ettikleri yerde akrabalarının, tanıdıklarının olduğunu ifade etmişlerdir:

“Eşim bizi bırakıp Antalya'ya gitti. Antalya'da en azından çalışırsa daha iyi olur. Beni ve çocukları bırakıp Antalya'ya gitti orada akrabalar var onların yanına gitti. Oradakiler şey dedi çalışma imkânı çok fazla o yüzden sen buraya gel dediler o da gitti oraya.” (K1, Kadın, 36, Antalya)

“Bir telefon üzerinden arkadaşlarımla tanıdıklarımla konuştum onlar Antalya'dalar. Gel dediler burada daha devamlı daha uzun süreli işler var süregelen işler var burada. İş ve ev arkadaşlarımla telefonla görüştüğümüzde şu an çalıştığımız ailenin bir aileye ihtiyacı varmış onların yanlarında çalışması için. Onlar da bizi önermişler. Tamam demişler biz de geldik. Tanıdıklarımız vesilesiyle iş ve ev ayarlanmış oldu.” (K2, Kadın, 42, Antalya)

K2 ifadesinde uzun süreli iş vurgusunu yapmıştır. Genellikle günlük kazançlarla para kazanmaları, mevsimlik işlerin olup daha sonra yeni bir işe bakma gerekliliklerinden yakınmaktadırlar. K2 iş sahibi olurken aynı zamanda kalacak yer sorununu da çözmüştür. Tedavi için annesiyle birlikte İstanbul'a giden K3 de akrabalarının olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

“Yerleşim konusunda önce akrabalarımızın yanına gittik onların yanına yerleştik. Daha sonra onlar bize ev bulma konusunda yardımcı oldular.” (K3, Kadın, 18, İstanbul)

“Tüm kardeşlerim, akrabalarım Gaziantep'te kalıyorlar. Aradım evi ayarlayın dedim. Bir ev ayarladılar. Daha sonra taşındık. 3 buçuk yıl git gel yaptım Kilis Antep arasında. Kendi ailem annem babam da Antep'te olduğu için bazen onlarda yatarım. Bazen kendi evime dönerdim. Ailemle birlikte 3 buçuk yıldan sonra taşınmış olduk.” (K4, Erkek, 43, Gaziantep)

K4 ise Kilis'te iş bulamadığından yaklaşık 60 km uzaklıktaki Antep'ten iş bulmuş ve ilk başta evini taşıma gereksinimi duymamıştır. Daha sonra ailesinden ayrı kalma ve yolculuk durumundan dolayı evini de Antep'e taşımıştır. Hem iş hem ev konusunda akrabalarından yardım almıştır. İfadelerine yer verilen katılımcıların sosyal sermayeleri olan akrabalarının, arkadaşlarının sayesinde gelir ve barınma ihtiyaçlarını karşılamışlardır.

3.4.3. Diğer Nedenler

Göç üzerinde etkili olan temel faktörlerden biri de sağlıktır. Sağlık açısından riskli veya sağlık hizmetleri yetersiz olan bölgelerden sağlıklı bireylerin göç etme olasılığı daha yüksektir. Literatürde, sağlıklı bireylerin özellikle istihdam veya iş fırsatları elde etmek için gerçekleştirdikleri göçün faydalarının daha fazla olduğu doğrulanmıştır (Lu & Qin, 2014; Anglewicz vd., 2018; Anglewicz vd., 2019). Bununla birlikte, tedavi imkanlarının yüksek olduğu bölgelere çeşitli sağlık sorunları olan bireyler de göç edebilmektedir.

Görüşme yapılan diğer katılımcılardan farklı olarak K3, Kilis'ten ayrılma sebebinin tedavi olduğunu belirtmiştir. Sağlık toplumun vazgeçilmezlerindedir. Bireylerin her zaman ilk amaçları sağlıklı olmaktır ve sağlık hizmetlerinden yararlanmak da temel haklarındandır. Sağlık hizmeti her ilde aynı olanaklara sahip değildir. K3 ve annesinin Türkiye'ye girişleri savaşta yaralanmaları sonucu ambulansla olmuştur. Tedavilerinin bir kısmı Kilis'te yapılmış, fakat daha sonra İstanbul'a göç etmişlerdir. Katılımcı bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

"Hem ben hem de annem tedavi için İstanbul'a geldik. İkimiz yaşıyoruz ve tedavi görüyoruz. İstanbul'a gelme sebebimiz tıbbi şeyler, tedavi işlemleri, doktorlar. Burada çok daha iyi ve güçlü olduğu için İstanbul'a geldik." (K3, Kadın, 18, İstanbul)

İstanbul'un Kilis ile kıyaslanamayacak kadar doktor ve hastaneye sahip olduğu bilinmektedir. K3 de sağlık hizmetinin Kilis'ten daha iyi olduğunu düşündüğü İstanbul'a göç etmiştir. Kilis'ten ayrılma sebebinin bir diğeri de sağlık olmuştur.

3.5. Kilis'ten Sonraki Rota: Zorluklar ve Beklentiler

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'e (2016, Md. 104) göre geçici koruma statülü Suriyeliler kimliklerinin kayıtlı olduğu ilden başka bir ile seyahat edecekleri zaman seyahat belgesi alma zorunluluğu vardır. Kayıtlı olduğu ildeki İl Göç İdaresine başvuru yaparak veya E-devlet üzerinden de seyahat belgesi alabilmektedirler. Katılımcıların neredeyse tamamı yol izin belgesi almakta zorlandıklarını, her zaman alamadıklarını söylemişlerdir:

"Bizi çok sıkıyorlar yani bir ilden diğer ile gidebilmemiz için bir sürü işlemler yapmamız gerekiyor ve bu bizim için şöyle bir şey yarattı artık herkesin önünde ben Suriyeliyim ya da ben geçici koruma altındayım diyemiyorum korkuyorum çekiniyorum veya anayollarda olan çevirmeler olduğunda biz titriyoruz ve korkuyoruz polislerden neden çünkü sen Suriyelisin senin şu şu şuyun vardır o yüzden bizi çok sınırlandırmaya çalışıyorlar. Biz bunu istemiyoruz." (K1, Kadın, 36, Antalya)

"En zorlandığımız şey iller arasında seyahat yapamıyoruz. Her zaman reddedilmiyor ama bazen reddedilebiliyor." (K3, Kadın, 18, İstanbul)

"Yol izin belgelerini kaldırın abi ya kaldırın. Sen bu adamı istemiyorsan gönder gitsin. Bir kişi problemler, sıkıntılar, vatandaşlara zarar veriyorsa kaldır götür sınır dışı et bitti gitti. Demi? Yalan mı söylüyorsunuz doğru mu söylüyorsunuz? Haklı mıyım haksız mıyım? Şu yol izin belgesi kaldırılсын." (K4, Erkek, 43, Gaziantep)

Geçici koruma statülü Suriyelilerin Türkiye'de hareketleri denetim altında tutulmak istendiğinden ve her zaman her yere gidilememesi için bir izne tabi tutuldukları söylenebilir. Kaçak yollara da başvurulabilir, fakat sınır dışı edilebilme düşüncesi caydırıcı olabilmektedir.

Dil problemi Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin neredeyse tamamında görülmektedir. Türkçe Suriyelilerin yerli halkla etkileşiminde, resmi işlemlerde, iş bulmasında, yararlanabileceği hizmetlerde ve sosyal uyumda önemli bir faktördür. Dolayısıyla Türkçe öğrenmenin hayatlarını kolaylaştıracağı bilinmektedir. Görüşülen Suriyelilerin değındığı konulardan biri de Türkçe eğitimi olmuştur.

"Türkçe eğitim. Sadece Kilis'te değil tüm illerde Türkiye'de Türkçe öğretilmeli yabancılara okuma yazma konuşma." (K1, Kadın, 36, Antalya)

"Türkçe kursu açılmalı. Gelin Türkçe öğrenin denilse daha iyi olur. Türklerle daha iyi anlaşılır." (K5, Erkek, 33, Ankara)

K1 ve K5'in ortak beklentisi Türkçe eğitim olmuştur. Ek olarak K1'in Türkçe eğitim beklentisinde yaşamış olduğu bir olayın da etkili olduğu düşünülmektedir:

"Pazartesi siz de biliyorsunuzdur hastaneler çok kalabalık oluyor ve ben yürümeye çalışıyordum. Yürüdüğümde bir kişi beni arkamdan itti, yaşlı bir kadının sağ elimin küçük parmağı yanağına değdi. Herhalde canını acıtmış olabilirim. İşte yanağına gözünün altına değdiği için baya bağırmağa çağırmağa başladı kızı"

da bana saldırmaya başladı. Yaşlı kadın bana vurduğu için ve o ortamın içinde beni rezil ettiği için utandım. Sadece o an beni etkiledi. Hiç unutmuyorum. Ben Türkçeyi hiç bilmiyordum. Ben Arapça konuşuyorum o da benimle Türkçe konuşuyor. Sonra Allah razı olsun Türkmen bir kadın böyle genç bir kız bize destek olmaya çalıştı. Hani çeviri sağlamaya çalıştı.” (K1, Kadın, 36, Antalya)

Bazı katılımcıların vatandaşlık beklentisinin olduğu, vatandaşlığın getirileri ve kimlere vatandaşlık verilmesi gerektiği üzerine yapılan görüşmelerde ifadeler yer almıştır:

“Ben sadece vatandaşlık kazanmak istiyorum. Çünkü vatandaşlığı kazanırsam benim için daha güvenli daha avantajlı ve daha sağlık açısından falan daha iyi olur. Biliyorum eğitilmiş değilim, bir üniversiteden mezun değilim ama bazı insanlara burada bulunan yabancı, Suriyelilere vatandaşlık gönderildi hak kazandırıldı.” (K2, Kadın, 42, Antalya)

“Vatandaşlık önceden kolay bir şekilde verilmiş. Bazı insanlar Türkçe bilmeyenlere vatandaşlık verilmiş. Mesela biz gibi okumuş üniversiteye iki yıl gitmiş Türkçe eğitim için onlara verilmeli. Tanıdığım insanlar var Türkçe bilmiyorlar ama vatandaşlık almışlar. Bu adaletsiz yani. Türkçe bilen eğitilmiş olan daha iyi insanlara verilir.” (K5, Erkek, 33, Ankara)

Öncelikle K2 vatandaşlık istediğini, vatandaşlığın kendisine sağlık, güvenlik gibi getiriler sağlayacağını dile getirmiştir. İfadesindeki “biliyorum eğitilmiş değilim” cümlesi K2'nin vatandaşlık kriterlerinde eğitim yeterliliğinin olduğu anlamı çıkarılabilir. Aynı kriter K5'in de ifadesinde açıkça yer almaktadır. Bir de K5'in K2'dan farklı olarak vatandaşlık verilmesinde kendi konumuyla ilgili olduğu çıkarımı da yapılabilmektedir. Vatandaşlık konusunda her ikisinin de yakındığı konu vatandaşlığın önceden eğitimsiz ve kolay bir şekilde bazı Suriyelilere verilmesi olmuştur.

3.6. Kilis ve Göç Edilen İl

Görüşülen Suriyelilerden Kilis'ten sonra gittikleri il ile Kilis'i karşılaştırmaları istenmiştir. Neredeyse tamamı eğer iş ve maaş yüksek olursa Kilis'te yaşamının daha basit olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Kilis'te insan ilişkilerinin daha iyi olduğunu da eklemişlerdir.

“Tabi ki Kilis İstanbul'dan daha iyi hem yaşama açısından hem ucuzluk açısından hem de insan davranışı açısından. Çünkü Kilis'teki insanlar baya erişim sağladılar, kaynaştılar. Arapçaya az da olsa hâkim olmaya başladılar. O yüzden bize göre Kilis İstanbul'dan daha iyi.” (K3, Kadın, 18, İstanbul)

“Kilis'teki yaşamda aşırı derecede her şeyin pahalı olması yok. Antalya'daki o ateş pahası Kilis'e göre.” (K1, Kadın, 36, Antalya)

“Kilis'teki yaşam daha iyiydi Gaziantep'e göre. Orada geçiniyor olsaydım ben orada kalırdım tabi ki. Çünkü Kilis daha ucuz... Açıkçası Gaziantep'e ilk geldiğimizde biraz hayal kırıklığına uğramıştık. Çünkü böyle bir sarsıntı yaşadık. Kilis'teki samimi ortamdan sonra farklı geldi. Kilis'te bulunan memurlar bize daha yumuşak, anlayışlı yaklaşmaya çalışıyordu. Mesela hani bu evraki şöyle yapman gerekiyor bu evraki şu şu şuraya git imzalat sonra yanına gel ben devam ettireceğim. 10 kişi geldiğinde işlerini çatır çatır halletmeye çalışıyor güler yüzlü bir şekilde. Yani kanunlar vardı ama kanunları uygulayan insanlar da çok iyilerdi. Ama maalesef Gaziantep'te böyle bir şey yok. Gaziantep'tekiler çok katı çok sert davranıyor ayrıca bir evrak imzalatman gerekiyor açıklamaya alışıyorsun adam seni azarlamaya çalışıyor. Kötü davranmaya çalışıyor. Hani sen haklıysan haksız duruma düşüyorsun.” (K4, Erkek, 43, Gaziantep)

K3 ve K4 Kilis'teki yaşamın daha iyi olduğu ifadelerine ek olarak İstanbul ve Gaziantep'te insanların, K4'ün örneğinde resmi kurumdaki memurların kendileriyle ilgilenmediklerini, kötü davranıldığını söylemişlerdir. Bu gibi durumlar şehirden memnun olmama halini oluşturarak ilerleyen zamanlarda katlanılamayıp tekrar bir göçe sebep olabilir.

4. Sonuç

Göç, bireyin bulunduğu yer ile kurduğu bağa zarar verebilen, sonucunda da gidilen yerde yeni bağların kurulmasını sağlayabilen hareketlilik olarak tanımlanabilir. 2011 yılında Suriye'de çıkan iç savaş Suriye'den Türkiye'ye zorunlu göç dalgasına sebep olmuştur. Söz konusu olan göç dalgasının etkileri Türkiye'nin tamamında görülmüştür. Bir savaş ortamından gelinmesi görüşülen Suriyelilerin Türkiye'de güvende ve huzurlu hissetmesine sebep olmuştur.

Suriye'ye sınır illerden olan Kilis önce kurulmuş olan ticaret ilişkileri, kültürel benzerlik ve akrabalık ilişkilerinin olması diğer illere göre daha fazla göç alması sonucunu doğurmuştur. Aynı zamanda bulgular kapsamında söz konusu durumların Kilis'teki Suriyelilerin aidiyet duygusunun da oluşmasında etkili olduğu söylenebilmektedir. Fakat 2016 yılından 2022 yılına kadar Kilis'teki Suriyeli nüfusun yaklaşık olarak 35 bin azaldığı Göç İdaresi Başkanlığının verilerinde görülmüştür. Nüfustaki söz konusu azalmanın nedenlerinin araştırılması amacıyla yapılan bu çalışmada Kilis'in iş imkanlarının yetersiz olması, gelen Suriyelilerin ucuz işgücü olarak görülmesi, tedavi imkanlarının yetersiz bulunması Suriyeli nüfusun azalmasının nedenleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra akrabaları, arkadaşları tekrar yapılan yer değişikliğinde hem kolaylaştırıcı bir etken olarak hem de önemli bir sebep olarak görülmüştür. Oluşturulan sosyal sermayenin göç edilmesinde olumlu etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak göç eden Suriyelilerin Kilis'in yerel ekonomisine etki ederek yerel ticaretin ve hizmet sektörünün daralmasına neden olabilir. Suriyelilerin Kilis'ten göç etmesi, iş gücü piyasasında da bir değişikliğe yol açabilir. Ucuz işgücünün azalması, bazı sektörlerde işgücü sorunu oluşturabilir ve bu durum sonucunda ücretlerin artması söz konusu olabilir. Söz konusu göç olumlu olarak eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler üzerindeki yükün azalmasını sağlayabilir. Bu da yerel halkın bu hizmetlere daha kolay şekilde erişim sağlamasına olanak tanıyabilir.

Öte yandan katılımcıların Kilis'ten gittikleri yerlerde iş imkânının, maaşların ve çalışma sürelerinin kendilerine daha uygun olduğunu dile getirmiş olsalar da Kilis kadar ucuz olmadığını ve insan ilişkilerinde aynı samimiyetleri bulamadıklarını da ifade etmişlerdir. Bundan dolayı Kilis'te aynı imkanları bulsalar Kilis'ten ayrılmayacakları ortaya çıkmıştır. Bir de Kilis'i memleketlerine benzetmeleri, yerli halkla olan ilişkileri yani Kilis'e duydukları aidiyet hissini gittikleri yerde hissetmedikleri de ortaya çıkmıştır. Göç eden Suriyeliler yeni yerlerde işgücü piyasasına katılabilir ve ucuz işgücü olarak değerlendirilmeleri, bazı sektörlerde maliyetleri düşürebilir. Fakat yerli halk arasında işgücü rekabetini körükleyebilir. Ayrıca konut talebi artabilir ve bu durum sonucunda kira ve emlak fiyatlarında artışa neden olabilir. Dil ve kültürel farklılıkların olması toplumsal uyum konusunda da sorunlar yaşanmasına yol açabilir.

Türkiye içinde bir ilden başka bir ile giderken almaları zorunlu olan yol izin belgesi yaşadıkları zorluklar içerisindedir. Katılımcıların tamamı bu belgenin kaldırılmasını istemektedir. Bu isteklerinin yanı sıra Türkçe eğitimin hem uyum için hem de vatandaşlık için önemli olduğunu vurgulamışlardır. Vatandaşlık konusunda hem istenilen bir şey olduğu hem belli kriterlerinin olması gerektiği hem de vatandaşlık olmadığından kendilerini yersiz yurtsuz olarak gördükleri tespit edilmiştir.

Özetle, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için bir gelirin olması yani iş gücüne katılım gerekmektedir. Kilis'te yaşamış ve görüşme yapılan Suriyeliler iş gücüne katılımında sorun yaşadığından dolayı yeni bir göçe sürüklenmişlerdir. Dolayısıyla bireylerin ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olabilecek, emek sömürsüne karşı koyulabilecek önlemler önemli hale gelmektedir. Ayrıca göç hareketliliği hem göç edilen hem de göç veren il için sosyal ve ekonomik sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle hem Kilis'te kalanlar hem de göç edenler için sürdürülebilir çözümler geliştirilebilir.

Kaynaklar

- Adıgüzel, Y. (2022). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Anglewicz, P., Kidman, R. & Madhavan, S. (2019). Internal migration and child health in Malawi. *Social Science & Medicine*, 235, 112389.
- Anglewicz, P., VanLandingham, M., Manda-Taylor, L. & Kohler, H.P. (2018). Health selection, migration, and HIV infection in Malawi. *Demography*, 55 (3), 979-1007.
- Anthias, F. (2006). Belongings in a globalising and unequal world: rethinking translocations. N. Yuval-Davis, K. Kannabiran, & U. M. Vieten (Ed.), *The Situated Politics of Belonging* içinde (s. 17-31). London: Sage Publishing.
- Akdemir, İ. O. & İncili, Ö. F. (2013). Şehir morfolojisi ve iktisadi yapı ilişkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 79-101.
- Akkanat, S., Aksoy, M., Yılmaz, N., & Özsoy, S. (2017). Türkiye'de düzensiz göç olgusu: 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu bağlamında Gümüşhane örneği. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 6(12), 89-99.
- Bauman, Z. (2020). *Kimlik*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Berg, B.L. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences* (4. Baskı). Boston: Allyn and Bacon.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) (1997). *Dünya Mültecilerin Durumu 1997-1998*:

- Bir İnsanlık Sorunu*. Yeşim Boyacılar, Volkan Çıdam, Çağlayan Orhaner, Nihal Yetkin, Elif Gündoğdu, Simten Coşar & Berk Tercüme Bürosu (Çev.). Ankara: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Yayınları.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. Richardson, J. (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* içinde (s.241-258). Westport, CT: Greenwood.
- Çalışkan, A. & Kaya, G. (2021). Suriyeli mültecilerin sosyo-mekansal kümelenmelerinin izmir özelinde analizi. Meryem Bulut, Ceren Aksoy Sugiyama & Kadriye Şahin (Ed.), *The Different Approaches of Academic Disciplines to the Phenomenon of Migration* içinde (s.32-56). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Çifçi, T. & Dikmenli, Y. (2016). Üniversite öğrencilerinin vatan algısı ve geçmişe dönük değişimi. *Electronic Turkish Studies*, 11(3), 847-860.
- GİGM (2017). *Türkiye göç raporu*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022, Aralık). Geçici Koruma. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 26.12.2022
- Güreşçi, E. (2010). Köyden kente göçün köydeki ve kentteki yansımaları: Akpınar köyü üzerine bir değerlendirme. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(2), 47-55.
- Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli sığınmacıların Kilis şehrindeki mekânsal, kültürel ve ekonomik etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), 373-396.
- Hennink, M., Hutter, I. & Bailey, A. (2011). *Qualitative research methods*. London: Sage Publications.
- Kilis'in Nüfusu. (t.y) <https://www.kilis.bel.tr/index.php/2019/04/16/nufus/> Erişim tarihi: 13.05.2024
- Koçak, Y. & Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Koyuncu, A. (2018). Misafirlikten Vatandaşlığa Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 3(2), 171-195.
- Liu, X. (2010). On the macroeconomic and welfare effects of illegal immigration. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 34 (12), 2547-2567.
- Maslow, A. H. (1943). a theory of human motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.
- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. (1961, 5 Eylül). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı: 10898). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf> Erişim tarihi: 30.12.2022
- Nassaji, H. (2015). Qualitative and descriptive research: data type versus data analysis. *Language Teaching Research*, 19(2), 129-132. Doi: <https://doi.org/10.1177/1362168815572747>
- Neuman, W.L. (2007a). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar*. Cilt 1. Sedef Özge (Çev.). İstanbul: Yayın Odası.
- Neuman, W.L. (2007b). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar*. Cilt 2. Sedef Özge (Çev.). İstanbul: Yayın Odası.
- Özdemir, R. (2018). Mukayeseli hukuk çerçevesinde suriyeli mültecilerin hukuki statüsü. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(2), 89-113.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 5, 33-44.
- Santeke, İ., Kahrman, Ö. F. ve Aydın, A. (2018). Türkiye'deki Suriyeli nüfusun hukuki statüsü ile ilgili bir analiz. *Turkish Studies*, 13(7), 383-396.
- Schütz, A. (2019). Eve dönen. Levent Ünsal (Ed.). *Yabancı bir ilişki biçimi olarak ötekilik* içinde (s.53-69). Ankara: Heretik Yayınları.
- Şahin, Y. (2010). *Kentleşme politikası*. Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Turner, B. S. (2020). *Sosyoloji sözlüğü*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2013). *Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü No 31*. (2. Baskı). İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü. Erişim adresi: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf Erişim tarihi: 26.12.2022
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013, 11 Nisan). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı:28615). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf> Erişim tarihi: 26.12.2022
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik. (2016, 17 Mart). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı: 29656). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160317-11.htm> Erişim Tarihi: 02.01.2023
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1685-1705. <https://www.goc.gov.tr/raporlar3> Erişim tarihi: 27.12.2022
- <https://www.goc.gov.tr> Erişim tarihi: 27.12.2022

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun tarih 13.10.2023 sayı 10 ve karar 2023/471 ile etik kurul izin belgesi almış olduklarını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
